

Tytuł rozprawy: **Postawy gospodarstw domowych w aspekcie oszczędności i inwestycji alternatywnych**

„Jeżeli najbardziej nawet pracowita ludność, zamieszkująca najbardziej żyzne terytorium, cały swój wysiłek włoży w produkcję dóbr konsumpcyjnych i będzie konsumować produkty zaraz po tym, jak powstaną, to szybko się okaże, że nawet największy wysiłek nie wystarczy, aby wyprodukować podstawowe dobra potrzebne do życia ...”¹

W. Nassau Senior

Punktem wyjścia i inspiracją do rozważań podjętych w przedmiotowej dysertacji była chęć zgłębienia do tej pory wrażliwego tematu, jakim są prywatne oszczędności gospodarstw domowych, a w szczególności sposoby podejmowania decyzji jak i chęć inwestowania w sposób alternatywny.

Przedmiotowa rozprawa na podstawie studiów literaturowych oraz badania ankietowego konfrontuje zebrane informacje z wiedzą na temat oszczędności gospodarstw domowych z uwzględnieniem inwestycji alternatywnych. Celem dysertacji jest określenie cech charakterystycznych gospodarstw domowych korzystających z różnego typu inwestycji. Problem badawczy dotyczy zachowania gospodarstw domowych w obszarze oszczędności, inwestycji, skłonności do ryzyka oraz postaw dotyczących inwestycji alternatywnych.

Celem naukowym niniejszej pracy jest identyfikacja cech wpływających na sposób gromadzenia oraz inwestowania oszczędności przez gospodarstwa domowe. W szczególności, celowi temu służy identyfikacja gospodarstw domowych, które już dokonały inwestycji alternatywnych lub wyraźnie wskazują na potencjalne zainteresowanie nimi. Zgromadzone informacje na temat: oszczędności, inwestycji, skłonności do ryzyka oraz poziomu wiedzy w zakresie inwestycji alternatywnych, a także zbiór charakterystyk gospodarstw domowych, stanowiły podstawę analiz, które pozwoliły lepiej zrozumieć mechanizmy podejmowania decyzji inwestycyjnych przez gospodarstwa domowe.

Głównym celem naukowym przedmiotowej pracy jest odpowiedź na pytanie: „Jakie są postawy gospodarstw domowych dotyczące oszczędności i inwestycji - w tym z podziałem inwestycji na inwestycje tradycyjne oraz inwestycje alternatywne?”

Na podstawie rozwijanej w ramach dysertacji tematyki zweryfikowano, **hipotezę główną**, stanowiącą iż:

„Uzyskiwany dochód przekłada się na korzystanie z innowacyjnych rozwiązań finansowych i poszukiwanie nowych możliwości inwestycyjnych przez gospodarstwa domowe.”

Uszczegółowieniem hipotezy głównej są **hipotezy pomocnicze**:

H1. Gospodarstwa wysoko uposażone poszukują nowych form lokowania nadwyżek finansowych.

¹ W. Nassau Senior, An Outline of the Science of Political Economy (1836), University Press of the Pacific 2002, s. 58.

H2. Kluczowym czynnikiem decydującym o skorzystaniu z inwestycji alternatywnych jest wysoki dochód.

H3. Wiek i wykształcenie decydenta o wysokich dochodach ma wpływ na skłonność do podejmowania ryzyka.

H4. Pozytywne doświadczenia w dotychczas zrealizowanych inwestycjach wzmacniają zainteresowanie inwestycjami alternatywnymi.

H5. Gospodarstwa domowe prowadzące działalność gospodarczą wykazują większą skłonność do ryzyka.

W pracy zrealizowano także szereg założonych celów, takich jak cele teoretyczne, empiryczne i poznawcze.

Cele teoretyczne:

- identyfikacja gospodarstwa domowego, jako podmiotu o istotnym znaczeniu dla gospodarki;
- przegląd i analiza definicji gospodarstwa domowego;
- identyfikacja oszczędności gospodarstw domowych;
- identyfikacja wybranych form inwestycji
- identyfikacja alternatywnych form inwestycji.

Cele teoretyczne zostały zrealizowane poprzez analizę literatury i przedstawienie wyników tychże studiów w rozdziałach teoretycznych dysertacji.

W warstwie empirycznej, cele pracy polegają na omówieniu postaw i preferencji gospodarstw domowych w Polsce wobec oszczędności i inwestycji alternatywnych oraz określeniu cech społeczno-demograficznych i finansowo-ekonomicznych tych podmiotów mających istotny wpływ na ich zachowania. Diagnoza i deskrypcja tych postaw zostanie dokonana dwojako, w ramach:

- empirycznych badań literaturowych na podstawie danych wtórnych,
- empirycznych badań własnych na podstawie danych pierwotnych.

Zakres czasowy przytaczanych badań wtórnych obejmuje różne dane ilościowe z lat 2000-2019, natomiast dane pierwotne w ramach badania własnego pozyskano w 2018 r.

Celem poznawczym jest próba uporządkowania, syntezy i rozszerzenia wiedzy dotyczącej zachowań gospodarstw domowych wobec oszczędzania oraz inwestowania alternatywnego i stworzenia w ten sposób teoretyczno-empirycznego studium dotyczącego omawianego zagadnienia naukowego i pogłębienia w ten sposób teorii i praktyki w badanym obszarze finansów prywatnych. W pracy zaproponowano autorską:

- piramidę potrzeb oszczędnościowo-inwestycyjnych polskich gospodarstw domowych, która odzwierciedla najważniejsze zidentyfikowane w badaniu motywy oszczędzania oraz inwestowania, obrazując ich hierarchię,
- piramidę preferencji oszczędnościowo-inwestycyjnych polskich gospodarstw domowych, która odzwierciedla najważniejsze zidentyfikowane w badaniu rynki lokowania nadwyżek,
- ogólną matrycę postaw oszczędnościowo-inwestycyjnych gospodarstw domowych w Polsce, która uwzględnia zidentyfikowane w badaniu najważniejsze formy lokowania oszczędności w inwestycje tradycyjne i alternatywne, udział aktywów alternatywnych w portfelu inwestycyjnym, horyzont czasowy, zakładany i zrealizowany poziom zysku, systematyczność i satysfakcje z inwestowania alternatywnego oraz powody lokowania nadwyżek w różne klasy i aktywa alternatywne.

W realizacji powyższych celów wykorzystano następujące metody i techniki badawcze:

- metodę etymologiczno-semantyczną,
- metodę studiów literaturowych,
- metodę opisową,
- metodę analizy porównawczej,
- metodę przetwarzania materiału badawczego (analizy i syntezy),

- metodę analizy statystycznej w postaci testów nieparametrycznych,
- metodę prezentacji graficznej w postaci techniki tabelarycznej i rysunkowo-wykresowej,
- metodę desk reaserch,
- metodę badań ankietowych.

Zakres przedmiotowy dysertacji znalazł swoje odzwierciedlenie w układzie rozdziałów. Praca składa się z czterech rozdziałów.

W rozdziale pierwszym punktem wyjścia rozważań jest interdyscyplinarna i wielowymiarowa identyfikacja gospodarstwa domowego, poprzez przedstawienie szeregu ujęć definicyjnych tej kategorii pojęciowej. Na kanwie tych rozważań dokonano wielokryterialnej klasyfikacji gospodarstw domowych, które w dyskusji naukowej są analizowane w wielu odśłonach i perspektywach badawczych. W kolejności omówiono rolę gospodarstw domowych w gospodarce narodowej ze szczególnym uwzględnieniem rynku finansowego i sektora bankowego, na którym gospodarstwa domowe lokują najwięcej swoich oszczędności. Rozdział kończy problematyka finansów gospodarstw domowych, które nierozzerwalnie są związane z gospodarowaniem środkami finansowymi. Rozważania teoretyczne prowadzone w tej części dysertacji poparte są również danymi ilościowymi dotyczącymi zachowań polskich gospodarstw domowych wobec gospodarowania (zarządzania) finansami, w kontekście wpływu poszczególnych cech społeczno-ekonomicznych.

Przedmiotem rozważań **w rozdziale drugim** są oszczędności gospodarstw domowych. W tej części pracy uwaga autorki skoncentrowana została na wyjaśnieniu istoty pojęcia oszczędności, dokonaniu wielokryterialnej systematyzacji tej kategorii naukowej, scharakteryzowaniu źródeł i kluczowych czynników gromadzenia nadwyżek przez analizowany podmiot gospodarujący, opisaniu makroekonomicznego znaczenia oszczędności sektora gospodarstw domowych oraz identyfikacji na podstawie przeglądu badań literaturowych najważniejszych motywów i celów oszczędzania przez krajowe gospodarstwa domowe. Rozdział kończy analiza i ocena poziomu i struktury oszczędności gospodarstw domowych w Polsce, na podstawie których zidentyfikowano najważniejsze składniki portfela aktywów Polaków.

Rozdział trzeci poświęcony został inwestycjom alternatywnym, jako innowacyjnej formie lokowania oszczędności przez gospodarstwa domowe. Po wyjaśnieniu istoty i pojęcia tej kategorii narzędzi inwestycyjnych i przedstawieniu stanowisk dotyczących ich definiowania i klasyfikowania, zaproponowano na potrzeby niniejszej pracy własną systematyzację inwestycji alternatywnych, w ramach której omówione poszczególne formy inwestycyjne. W tej części rozprawy zestawiono także najważniejsze zalety i wady inwestycji alternatywnych oraz podjęto próbę wyjaśnienia, na czym polega innowacja (innowacyjność) inwestycji alternatywnych, szczególnie w kontekście obecnego etapu rozwoju gospodarki określanego mianem gospodarki cyfrowej czy elektronicznej. Mimo tego, że inwestycje alternatywne są w doktrynie powszechnie określane mianem innowacyjnych narzędzi, to autorzy posługując się tym przymiotem nie precyzują, dlaczego inwestycja w takie aktywa alternatywne, jak chociażby nieruchomości czy dzieła sztuki są innowacyjne na tle akcji czy obligacji. Rozdział kończy przegląd funkcjonujących badań empirycznych poświęconych lokowaniu nadwyżek przez polskie gospodarstwa w aktywa alternatywne oraz ich postaw.

W rozdziale czwartym zaprezentowano wyniki analizy danych dotyczących zachowań polskich gospodarstw domowych wobec oszczędności i inwestycji alternatywnych pozyskanych w drodze badania ankietowego. Punktem wyjścia rozważań jest opisanie założeń metodologicznych, w których uzasadniano wykorzystanie kwestionariusza ankietowego jako narzędzia badawczego wykorzystanego do realizacji przyjętych celów dysertacji, opisano kryteria wyboru wielkości próby badawczej, przedstawiono strukturę ankiety oraz kafeterię pytań, zaprezentowano etapy procesu badawczego oraz wskazano

argumenty i cechy wykorzystanych w badaniu narzędzi analizy statystycznej, które posłużyły do weryfikacji hipotez badawczych. W kolejności scharakteryzowano badaną populację gospodarstw domowych na podstawie przyjętych w pracy cech społeczno-ekonomicznych. Clou tej części pracy stanowi wielowymiarowa charakterystyka poziomu, struktury i preferencji gospodarstw domowych wobec oszczędności oraz inwestycji alternatywnych połączona z identyfikacją społeczno-ekonomicznych determinantów ich postaw. Na kanwie tej analizy dokonano weryfikacji hipotez pomocniczych. Rozdział kończy rekapitulacja analiz i badań wraz z dyskusją otrzymanych wyników, w której sformułowano konkluzję o prawdziwości hipotezy głównej.

W świetle uzyskanych wyników można sformułować następującą **generalną konkluzję**:

korzystanie z innowacyjnych rozwiązań finansowych i poszukiwanie nowych możliwości inwestycyjnych przez gospodarstwa domowe determinowane jest przede wszystkim uzyskiwanym dochodem, który jest predyktorem istotnie statystycznie różnicującym postawy oszczędnościowo-inwestycyjne analizowanej kategorii podmiotów. Biorąc pod uwagę klasy społeczno-ekonomiczne, większą skłonność do ryzyka w zakresie inwestowania środków finansowych wykazują gospodarstwa domowe prowadzące działalność gospodarczą. Pozostałe cechy społeczno-ekonomiczne, takie jak płeć, wiek i wykształcenie decydenta, typ biologiczny oraz miejsce zamieszkania miały różny wpływ na poziom, strukturę i preferencje oszczędnościowo-inwestycyjne polskich gospodarstw domowych. Praca zawiera jednak szereg konkluzji szczegółowych, których rozwinięcie znajduje się w pracy.

Rozprawę zamyka zakończenie – w którym zawarto wnioski o charakterze generalnym, szczegółowym, poznawczym i aplikacyjnym, a także wykaz użytych źródeł informacyjnych, spisy tabel, rysunków i wykresów oraz załącznik prezentujący kwestionariusz badawczy.